

PETŐCZ ANDRÁS

Idegenek

HARMINC PERCCSEL A HÁBORÚ ELŐTT
(Regényrészlet)

Peut-être à cause des ombres sur son visage,
il avait l'air de rire.

(Camus)

Hazudni anyám tanított.

Pakolunk.

Ládába, bőröndbe tesszük a ruhát, az ágyneműt, a dunyhát, a pokrócokat. Az egyik táskát lábasokkal, fazekakkal, evőeszközökkel rakjuk tele.

Költözünk.

Soha nem maradunk ugyanazon a helyen fél évnél tovább.

Anyám így gondoskodik a biztonságomról.

Pakolás közben is magyaráz:

– Nem elég tudatosan hazudni – mondja. – Tudni kell ösztönösen hazudni. Kapásból. Nagyon hitelesen. Csak így maradhatsz életben.

Van egy kis hátizsákom, abban viszem a babámat és a Bongó kutyát. Ők is költöznek velem. Hozzám tartoznak, vigyázok rájuk.

Anyám kordén húzza a ládát, a bőröndöt, a táskákat meg a szatyrokat a vasútállomás felé. Az állomás körüli utcákban rengetegen vannak. Asszonyok, férfiak és gyerekek is.

Meg kutyák.

A kutyák veszélyesek. Némelyik már túlságosan éhes.

Néhányan csomagok nélkül, mások bőröndökkel, táskákkal felpakolva próbálnak kijutni az állomásra. Van, akinek ugyanolyan kis kordéja van, mint nekünk.

Anyám azt mondja, keresztül kell mennünk a tömegben, hogy a pályaudvarra jussunk. Figyelmeztet, hogy kapaszkodjak a kordéba, nehogy elsodorjanak az emberek.

Még az indulás előtt mondta az anyám:

– Ha elszakadunk egymástól, akkor talán soha az életben nem találkozunk többet. Ezt jól értsd meg. Innen el kell mennünk, tehát bármi áron, de el-

megyünk. Olyan helyre viszlek, ahol egy darabig biztonságban vagy. Talán évekig is. De ahhoz, hogy elvihesselek, ki kell jutnunk az állomásra. Sokan lesznek. Soha ne tévessz szem elől.

Utálom a tömeget. Tülekszenek az emberek, alig tudunk előre jutni.

Mindenki ideges.

Az anyám is idegesen próbál utat találni magának és a kordénak, mindenkivel kiabál, aki nem húzódik odébb azonnal.

Már messziről hallani, hogy az állomás hangszórójából zene szól.

Hirtelen leáll a zene, hivatalos, de a számomra idegen nyelven bementenek valamit.

Nem értem még jól az állami nyelvet, még mindig csak a helyi nyelvet beszélem. Anyám egy ideje nagyon dühös rám emiatt. Azt mondja, hogy minden nap tanuljam a hivatalos nyelvet. Meg azt is mondja, hogy én még gyerek vagyok, könnyen tanulok nyelveket, van még esélyem arra, hogy hibátlanul megtanuljak az állam nyelvén beszélni.

Így mondja.

Most megáll az anyám, és feszülten figyeli, mit mondanak a hangszóróban. Aztán még erősebben rángatja a kordét, rákiabál egy öregasszonyra, aki előtte megy, hogy álljon félre.

Miközben tülekszik, és a kordét rángatja, aközben is csak beszél.

Magyaráz megállás nélkül:

– Válaszolsz, ha kérdeznek, de soha nem mondasz igazat! Megértetted? Ha egy katona kérdez valamit, hülyének tettetted magad, vagy kitalálsz olyan dolgokat, amik nem igazak! Érted?

Kérdezem:

– Miért?

– Csak. Mindegy. Nem mondom meg, hogy az apád halott. Ez a legfontosabb. Azt mondom, él. Nem mondom meg, kik vagyunk, azt mondom, turisták vagyunk, országjárók. Kirándulunk. Bármit mondhatsz. Beszélj össze-vissza. Azt mondom, parasztok vagyunk, az anyád is az, és az apád zöldségeket termel. Végül is ebből élünk, zöldséget viszünk a piacra, nem? Azt mondom, hogy menekültek vagyunk, határon túliak, messziről jöttünk. Csak soha ne mondj senkinek igazat, hallod? Soha!

Nem könnyű kijutni a pályaudvarra. Anyám azt mondta, a pályaudvaron már jó lesz, a vonaton már nem lesznek sokan.

Azt is mondta az anyám, hogy az is lehet, hogy egy teljes napot a vonaton töltünk.

Messzire utazunk.

Anyám tudja, hova.

Vár minket valahol egy szoba, egy lakás, valami, amit az anyám már megszervezett nekünk, előre lefoglalt, vagy elintézte, hogy valakik fogadjanak minket.

Elintézte, ahogy szokta, telefonon.

Tudom, mert évek óta ezt csinálja. És mindig nagyon ügyesen.

Végre odaérünk az állomáshoz, a bejáratnál fegyveres őrök. A fegyveres őrök előtt vasrácsokból kordon.

Az őrök nézik az emberek papírjait, majdnem mindenkit elküldenek. Csak néhányan tudnak bejutni az állomásra.

Az anyám egészen a vasrácsig húzza a kordóját, aztán rákiált az egyik őrre:

– Pavel! Paolo! Itt vagyunk!

A katona észrevesz minket, odamegy egy másik katonához, valamit súg neki. A másik katona hallgatja, aztán mintha kérdezne valamit.

Hangosan nevetnek.

A katona, akit anyám Pavelnek, illetve Paolónak szólított, odalép a vaskordonhoz, rákiabál az ott levő emberekre, és kinyitja a kordont.

Anyám izgatottan rám szól, nem értem, mit mond, mert nagy a hangzavar, körülöttünk mindenki magyaráz.

Anyám húzza a kordét a vaskordonon túlra, én engedelmesen követem.

Paolo odalép az anyámhoz, sugdos a fülébe, aztán ráver a fenekére.

Nevet.

Bent vagyunk a pályaudvaron. Az őrök már nem foglalkoznak velünk.

Az állomás szinte teljesen üres. Csak az egyik vágányon áll egy szerelvény. A vágány melletti peronra húzza anyám a kordét, megáll az egyik kocsiajtónál, azt mondja, ezzel a vonattal fogunk utazni.

Azt is mondja, hogy körülbelül fél óra múlva indul a vonat.

Felszállok, hogy lefoglaljak két helyet.

Szinte mindegyik kupé tele van.

Találok két üres helyet. Kihajolok, úgy integetek anyámnak, hogy idejőjjön, húzza ide a kordét.

Anyám egyenként cipeli fel a csomagokat, a ládát meg a bőröndöt és a többi.

A kordét a peronon hagyja, majd érte jönnek.

Azt mondja:

– Itt maradsz, veszek valami üdítőt és ennivalót. Vigyázol mindenre. Ha valami valamihez hozzá mer nyúlni, ordítasz, ahogy bírsz.

Tudom a feladatomban. Nem először kell vigyáznom a csomagokra.

Bámulok ki az ablakon, várom az anyámat.

Izgulok kicsit, hogy jőjjön. Attól félek, hogy egyszer elfeledkezik rólam, és egyedül maradok.

Arra gondolok, hogy egyszer biztosan magamra hagy majd az anyám.

A kupében rajtam kívül még hárman vannak, egy öltönyös, nyakkendősférfi, aki újságot olvas, egy miniszoknyás fiatal nő, aki képeslapot nézeget, és egy szemüveges fiú, talán gimnazista, farmernadrágban, pólóban, aki alszik.

Benyit a kupéba egy kövér nő. Virágmintás ruha van rajta.

Izzad.

Megszólít:

– Szervusz, kislány! Ugye, van itt egy szabad hely?

Nem vár választ, bejön, leül. Fujtat. Liheg.

– Iszonyatos a hőség! – mondja, csak úgy, magának.

Vörösre festett haja van, ondolált. Az arca is vörös, a melegtől. A ruha elől kivágott, látni a melleit, nagyok, ráncosak.

Elfordítom a fejem, anyát várom. Nézek ki az ablakon.

Az öltönyös férfi rezzenéstelen arccal olvassa az újságját. A miniszoknyás nő sem néz a kövér nőre, nézegeti a képeslapját, mint aki süket.

A fiú alszik.

A kövér nő változatlanul hozzám beszél:

– Egyedül utazol, kislány? Vannak szüleid? Anyukád hol van?

Hirtelen elszomorodom, sírni szeretnék.

Félek, hogy nem jön az anyám.

A kövér nő tovább beszél:

– Hajjaj, ilyen kislányok nem utazhatnak egyedül a vonaton, ezt tiltja a szabályzat. Mondd csak, kicsikém, jársz már iskolába? Nem tanítottak meg illedelmesen válaszolni? Szólok a kalauznak vagy a rendőröknek, csináljanak veled valamit, az mégsem illik, hogy egy ilyen kicsi lány, itt van, egyedül a vonaton, az ilyen nem szabad megengedni. Lehet, hogy árva vagy, és kiszöktél az árvaházból? Hogyan tudtál bejönni az állomásra? Beengedtek a katonák? Vagy belógtál? Mi? És ezek itt? Ezek mind a csomagjaid?

Ránézek a nőre, nem tudom, mi lehet a nézésemben, de elhallgat. Felállok, odamegyek anyám legnagyobb táskájához.

Ebben a táskában vannak a konyhai felszerelések, a lábasok, a fazekak, az evőeszközök.

Benne van anyám húsvágó bárdja is, amivel disznóöléskor szokták a nyers húst darabolni.

Nehéz a húsvágó bárd, két kézzel próbálom emelni. Alig bírom. Vigyázni kell vele, éles.

Két kézzel emelem ki anyám táskájából. A kövér nő felé fordulok.

Lépek kettőt előre.

Aztán váratlanul ejtem el a bárdot. Élével csapódik lefelé.

A kövér nő lába mellett áll bele a műanyag padlóba.

A nő hisztérikusan üvölt. Az öltönyös férfi az arcomba bámul, a miniszoknyás nő pedig felugrik a helyéről rémületében.

A fiú változatlanul alszik.

Hirtelen nyílik ki a kupé ajtaja.

Az anyám az.

Azzal kezdtem, hogy anyám tanított meg hazudni. De azért azt el kell mondanom, hogy ez a történet nem a hazugságról szól. Az anyám megtanított hazudni, hogy életben maradjak. Ennyi. Ez még önmagában nem olyan érdekes.

Nem tudom, minek kellett életben maradnom. Sokkal egyszerűbb lenne minden, ha én is úgy végzem, ahogy Amélie. Akkor most nem kellene elmesélnem ezt a történetet.

Mint ahogy azt sem tudom, hogy azért maradtam-e életben, mert tényleg tudok hazudni.

És azt sem tudom, hazudtam-e egyáltalán. Nyilván, hogy hazudtam. Mindenki hazudik. A felnőttek is. Szavakkal, mozdulatokkal, viselkedéssel. Ki, ahogy tud. Mert mindig mindenki *túl* akar élni. Túlélni valamit. Csak tudnám minek.

Amikor Amélie meghalt, úgy emlékszem, egyáltalában nem szenvedett. Mi szenvedtünk. Akik láttuk a halálát.

Az övét, és a többiekét.

Anyám egyébként nagyon tudott hazudni. Úgy hazudott, olyan hitelesen, olyan őszintén, mintha minden egyes szava színigaz lenne.

Amikor mondta, mondta a hazugságait, aközben mindig csillogott a szeme. Látszott, hogy élvez, hogy hazudhat.

Hogy ezt valami nagyon okos dolognak tartja.

Ebben tényleg ő volt a legjobb, mindazok között, akiket eddig megismertem.

Mármint a hazugságban

Ez a történet mégsem a hazugságról szól. Csak úgy ideírtam ezt a hazugság-dolgot. Mert ez azért úgy jellemző volt az anyámra.

Különben pedig az apámat soha nem ismertem. Még a nevét sem tudtam, soha.

És soha nem kérdeztem meg az anyámtól az apám nevét.

És most már nem is fogom soha megkérdezni.

Nyolcéves koromig vándoroltunk.

Nyolcéves voltam, amikor az egynapos vonatút után abba a kisvárosba érkeztünk, amelyiket ma is az igazi otthonomnak tartok.

Szerencsénk volt, a plébános befogadott minket, szüksége volt egy házvezetőnőre.

Anyám vállalta.

A plébános nem kérdezte, honnan jöttünk.

Igazolványt se kért.

– Majd a Tanácson úgyis be kell jelentkezniük – mondta. – Különben is, itt mindent az ideiglenesen itt állomásozó 3. hadtest ellenőriz. Velük beszéljenek.

Nem értettem semmit abból, amit mondott.

Anyám viszont csak megvonta a vállát, nem ijedt meg:

– Akkor majd elintézem.
A plébános bólintott erre.

Megyünk a katonákhoz, látogatóba. A laktanya éppen az iskola mellett van.
Anyám krumplit ad el, répát, paradicsomot, zellert, petrezselymet.

Viszi a plébánia kertjéből.

Szép és fiatal nő az anyám.

Azt mondja:

– Bátran nézel a katonák szemébe, nem ijedsz meg tőlük. Megértetted? Bemegyek a parancsnokhoz, te az őrszobán maradsz.

Kérdezem:

– Miért?

– Csak. Mindegy. Ott maradsz, és kész. Megvársz. Sietek. Addig játszol, vagy valami. Ne kérdezz felesleges dolgokat!

A laktanya éppen az iskola mellett van.

Visszük a zöldségeket, megyünk be a laktanyába. Anyám megsimogatja a hajamat, mosolyog:

– Ne félj, nem fognak bántani.

Félek.

Anyám int a órnek, az ór nyitja a kaput.

Bemegyünk. Megyünk végig a laktanya udvarán, nem látunk senkit.

Alacsony épületek, körben, észreveszem, hogy az egyik ablak mögött emberek állnak.

Figyelnek minket

Anyám, úgy látszik, ismeri a járást. Határozott léptekkel megy az egyik alacsony épület felé, a bejáratnál katona áll, gépfegyverrel.

Az épületen valami felirat, nem tudom elolvasni.

Ismerem már a betűket, de ezek a betűk ismeretlenek.

Eddig az anyám tanított olvasni.

Amikor vándoroltunk, akkor nem járhattam iskolába, anyám nem akarta.

Azt mondta az anyám, most minden más lesz. Most majd járhatok iskolába.

Megállunk az épület előtt.

Azt mondja az anyám:

– Ugye, érted? Bemegyek a parancsnokhoz, te megvársz az őrszobán. Okosan viselkedsz, nem félsz, nem lesz semmi baj. Hallod?

Bólintok.

Az őrszobán három katona van. Kártyáznak. Hangosak, sokat nevetnek.

Az egyik katona leültet egy székre, mond valamit idegen nyelven, nem értem, mit.

Nem a hivatalos, állami nyelven beszél, hanem valami olyan nyelven, amit még soha nem hallottam.

Mond valamit ezen az idegen nyelven a másik kettőnek is, azok nagyot nevetnek, az egyik még a térdét is csapkodja.

Van egy nagyon magas közöttük, az beszél a legtöbbet. Olyan, mintha ő lenne itt a parancsnok.

Beszél, beszél.

Aztán hozzám fordul:

– Kicsi lány, idéjőni. Ülni térdéré bácsi.

Csak nézek rá.

A katona töri az állami nyelvet:

– Ná, jöni már idé, ném léni báj, kicsi lány.

Odamegyek, megfogja a karom, derekamnál felemel, és az ölébe tesz.

– Jól léni, kicsi lány.

Odahajol a fülemhez, úgy beszél. Suttog, de most már nem értem, mit. Megint az idegen nyelven beszél, a lehelete kellemetlen, bűdös és meleg.

A másik két katona nézi.

A magas, akinek az ölében ülök, változatlanul a derekamat fogja. Érzem, hogy izzad a tenyere, arra gondolok, hogy a sárga nyári ruhám foltos lesz tőle.

Anyám majd megszid.

Harisnya nincsen rajtam, szeptember van, meleg. A ruhám felcsúszik a derekamnál, össze fog gyűrődni.

Szerencsére van rajtam bugyi. Ritkán van rajtam, anyám azt mondja, drága. Nem éri meg, és nem is véd meg semmitől.

Most adott rám, merthogy jöttünk a katonákhoz. Csak azért. Tulajdonképpen ez az egyetlen bugyim. Szép fehér, nincs rajta minta.

Még egészen új.

Anyám azt mondta, mielőtt elindultunk:

– Most felveszed az ünneplő bugyidat!

Ülök a magas katona ölében, és örülök, hogy nem vagyok teljesen csupasz.

Nem tudom, miért, de örülök.

Az egyik asztalnál ülő katona feláll, odajön hozzám, mond valamit a magasnak.

Aztán vigyorog, és megpaskolja a csupasz combomat.

Kényelmetlen az egész, szabadulni akarok, érzem, hogy rögtön sírni fogok.

A magas katona felhajtja a szoknyám, és az ujjával a fehér bugyimra bök:

– Szép!

Piszkálja a bugyim, mintha le akarná húzni. Összeszorítom a lábam, nem engedem.

Nem adom oda neki az ünneplő bugyimat.

Hirtelen olyan, mintha pisilnem kellene.

Úgy érzem, alig tudom tartani.

A magas katona szorít, én már kapálózom. Szeretnék WC-re menni.

Váratlanul elengedem magam, a fehér bugyim pillanatok alatt átnedvesedik.
A magas katona káromkodva lök le a padlóra.
A nadrágján folt.
A másik két idegen katona röhög.
Kiszaladok az ajtón, ki az udvarra. Meglátom az anyám, akit egy kopasz, alacsony katona kísér.
Az őr az őrszoba előtt merev vigyázzállásban jelent a kopasznak.
Anyám nézi a ruhámat, nem szól semmit.

